

K R Y D S F E L T

**ER KUNSTEN VÆRDILOS
FOR VORES SAMFUND?
- JA! OG DET SKAL DEN BLIVE VED
MED!**

MORTEN RIIS

K R Y D S F E L T

Hvad er kunstens værdi? For hvem? Og i hvilke situationer opstår værdien? Disse spørgsmål ville dette essay berøre og komme med tentative svar og betragtninger på. Men for at kunne svare på hvad kunstens værdi er, bliver vi nødt til at spørge mere grundlæggende til hvad værdibegrebet rummer, for at kunne nærme os et svar på hvad kunstens værdi er? Den største værdi for mennesket er ifølge den tyske sociolog Hartmut Rosa (f. 1965) det ukontrollerbare, altså de ting, begivenheder som sker uden for vores kontrol-sfære. Eksempelvis at møde den eneste ene, at sætte et barn i verden. Alligevel bruger vi det mest at vores tid på at indrette vores verden ud fra forskellige kontrolinstanser, og lade så lidt som muligt stå tilbage som ukontrollerbart. Ikke desto mindre bliver værdi i vores samfund i dag i stigende grad defineret ud fra målbare faktorer. Økonomisk værdi, social værdi (som i stigende grad bliver kvantificeret og gjort målbart af digital teknologi) og samtidig bliver vores resurser som mennesker konstant værdisat i forskellige sammenhænge. Ved konstant at gøre centrale menneskelige aktiviteter til (målbare) værdier er vi med til at distancere os fra disse værdier – vi mærker dem ikke – vi tæller dem.

Gennem normaliseringen af det (ekstremt) store fokus på det målbare, møder vi verden (og de værdier som vi forstår som vigtige) som aggressionspunkter¹ – noget der skal overvindes, noget der skal mestres, noget der skal værdisættes.

De seneste årtier har vi set tendenser til at værdisætte kunsten ud fra ovenstående aggressionsmæssige paradigme. Vi ser at kunsten rammesættes i særlige puljer for eksempelvis kunst i det offentlige rum, kunst for ældre, kunst for børn, m.m. hvori det bliver vigtigt at vi skal kunne se (og måle) at kunsten gør en forskel – for hvordan kan vi ellers retfærdiggøre den i vores accelererende samfund med krav om målbarehed og resultater? Der findes rapporter omkring musikkens økono-

K R Y D S F E L T

miske værdi for samfundet, og Københavns universitet har lige lanceret et forskningscenter der skal undersøge kunstens samfundsmæssige værdi. Og særligt under Corona-nedlukningen så vi en unik (kvantificeret) mulighed for at pege på at nu kunne kunsten virkelige træde i karakter og vise sin sande værdi for mennesket – og nu kunne vi instrumentalisere og måle på effekten af denne værdi. Men gjorde kunsten en forskel under Corona-nedlukningen? Blev vi bedre mennesker? Har vi grundlæggende ændret vores syn på os selv og verden? Har vi endelig fundet ind til hvad den amerikanske forfatter og filosof Henry D. Thoreau (1817 - 1862) anser som det mest centrale og værdifulde for mennesket; nemlig at kunne bevare vores livsvarme? (en varme der til dels kommer gennem føde, læ og tøj – men mere grundlæggende også udspringer fra vores voksende åndelighed og står i skarp kontrast til værdi som aggressionspunkter).

Hvis vi værdisætter kunsten ud fra de herskende værdisætninger i det der definerer modernitetens acceleration – altså at gøre kunsten (målbar) værdifuld – mister kunsten netop sin evne til at modvirke den fremmedgørelse vi som mennesker de sidste mange år har oplevet.

Den østrigske forfatter og poet Rainer Maria Rilke (1875 - 1926) tager menneskets instrumentaliserings-trang og kontrol til et nyt niveau når han beskriver hvordan sproget grundlæggende er med til at skabe den fremmedgørelse som mennesket oplever. Samtidig skriver han også at alle former for god kunst har indbygget i sig, at begejstringen for den kan få os til at se, høre, sanse og forstå på nye måder – at musikken blandt andet kan løfte os op og sætte os ned igen et andet sted. Et forvirringspotentiale vi også finder hos Thoreau som skriver at vi skal miste os selv før vi kan findes os selv. Gøre os selv så rundtosset at vi mister vores retning – først der kan vi begynde at kigge ind ad – og potentielt

K R Y D S F E L T

set finde os selv. En sådan rundtossethed kan vi finde i kunsten – men kan vi fare vild hvis vores vej igennem det danske kulturlandskab allerede er kortlagt på millimeter nøjagtighed?

Skal kunsten ikke netop have lov at udfylde den rolle, at kunne noget særligt, være ukontrollerbar og ikke stå til rådighed for skemaer og målbare resultater? Kan den være et redskab mod det frelsende? Måske - måske ikke. Og det er netop i denne tvivl at kunstens værdi findes. Kunsten er værdifuld fordi den netop ikke er på formel, den er ukontrollerbar - og netop derfor er den grundlæggende værdiløs i forhold til modernitetens accelerations-værdisætning, men af største værdi for det søgende menneske, der skal kunne holde til at være i og bidrage til det accelererende samfund. Når vi instrumentaliserer kunsten som det frelsende, mister den sin helbredende egenskab. Søg ikke kunsten (i den instrumentaliserede form) - men søg det uvisse. Søg at fare vild og tab dig selv på vejen.

CITEREDE BØGER

Bugge, D., Fauth, S. & Morsing, O. Rilke i syv sind. København: Eksistens, 2021.

Rilke, Rainer Maria. Udsat på hjertets bjerge, digte udvalgt og oversat af Thorkild Bjørnvig.

København: Gyldendal, 2010.

Rosa, Hartmut. Resonance - A Sociology of Our Relationship to the World, oversat af James C. Wagner. Cambridge: Polity Press, 2019

Rosa, Harmut. Det ukontrollerbare, oversat af Hanne Sander. København: Eksistensen, 2020

Thoreau, Henry D. Walden - Livet i skovene, oversat af Niels Brunse. København: Gyldendal, 2007.

SLUTNOTER

1. Aggressionspunkt skal i Rosa's optik forstås som et kritisk blik på, at når vi senmoderne mennesker stræber efter at have kontrol med alle niveauer i vores tilværelse så møder verden os som en lang række aggressionspunkter. Det som i vores moderne verdens begyndelse anviste vejen mod frihed og velstand: vækst, effektivitet, og nytænkning – er nu blevet til en trussel. Det har udviklet sig til en angst for at hvis vi ikke hele tiden bliver bedre hurtigere og mere kreative, så mister vi alt det vi har. Og således fortsætter vi vores blinde accelerations færd mod verdens aggressionspunkter, indtil mennesket og jorden bukker under.

K R Y D S F E L T

© Copyright 2021 by By Byriel. All rights reserved.

